de kust ankeren". D.w.z. vlak onder, in de nabijheid van de kust ten anker gaan.

„Onder langs" is dus een aanwijzing die de Staten-vertalers goed verstonden. Het is een lezing die nautisch bekeken juister is dan „in the lee of". En die ook blijkens het grondwoord — hypopléoo — gehandhaafd kan blijven.

Het voorzetsel „onder" komt op drie plaatsen in dit hoofdstuk voor. N.l. in vers 4: onder Cyprus; vers 7: onder Creta en vers 16: onder Clauda. Volgens Zahn[3]) is hypodramontes in vers 16 van gelijke beteekenis (ähnlich) als hypepleusamen in de verzen 4 en 7. Zahn beschouwt deze wijze van varen als paralégestai uit vers 8 en 13. Maar „parallel" de kust houden heeft in de verzen 8 en 13 een andere reden. Breusing[4]) onderscheidt hypopléoo en hyperpléoo als de loef of de lij van iets houden. Hij noemt ze nautische termen. Men zou ze kunnen vertalen als „beneden en boven den wind".

Lucas zegt niet, hoe lang ze werk hadden naar Myra. Hij spreekt in vers 4 slechts van tegenwind. In de Grieksche tekst bij Nestle wordt volgens een noot in vers 5 er aan toegevoegd, dat de reis Sydon-Myra 15 dagen zou hebben geduurd. Ook Zahn[5]) geeft deze uitvoeriger lezing.

Geeft ons vers 4 geen voldoende inlichtingen over den weg dien zij naar Myra gevolgd zijn, vers 5 helpt ons dienaangaande verder.

„En de zee die langs Cilisië en Pamfylië is, doorgevaren zijnde." Na kaap Andreas zijn ze een westelijken koers gaan sturen. Ze hebben de kust van Klein-Azië gezocht, langs de provincies Cilicië en Pamfylië, daarbij steeds den vasten wal in het gezicht gehouden.

Prof. de Zwaan maakt de typische opmerking, dat indien Lucas een geboren Antiochiër geweest was[6]), het voor hem vanzelfsprekend moest zijn dat ze beoosten Cyprus naar Klein-Azië varen. Er bestaat n.l. een hypothese, dat Lucas niet van het Syrisch Antiochië, maar van Philippi in Griekenland afkomstig zou zijn. Wijlen Ds G. Wielenga schrijft in zijn werk „Paulus", dat Lucas met opvallende voorliefde Philippi noemt: „de eerste stad in dit deel van Macedonië, een kolonie". (Hand. 16:12.) Ds Wielenga onderstelt nu, dat Philippi waarschijnlijk „de vaderstad" van Lucas was[7]).

Maar al was dat niet zoo, al zou Lucas uit Antiochië komen, daarom behoeft hij nog niet met bijzonderheden van de zeevaart bekend te zijn, hoewel hij in zijn verhaal blijk geeft zich voor de zeevaart sterk te interesseeren.[8])

Een andere merkwaardigheid voor de exegese der eerste verzen is de mededeeling in vers 2: „alzoo wij de plaatsen langs Azië bevaren zouden".

Moeten we hieruit concludeeren, dat ze op reis naar Myra verschillende havens in Azië zijn aangeloopen? De groote kaart achterin „Paulus" van G. Wielenga teekent een route waarbij verschillende havens in Thracië en Pamfylië werden aangedaan. Opvallend alleen is, dat ze niet van Sidon maar van Tyrus uit voeren. Waarschijnlijk is deze route foutief aangegeven. De mededeeling in vers 1 doelt nergens anders op dan, dat het schip zoo noodig verschillende plaatsen zou aandoen. De centurio kon dan uitzien naar een schip dat Ostia tot doel had, waarop hij zou kunnen overstappen.

Volgens het verhaal is Myra daarvoor de eerste haven. Lucas deelt ons althans geen andere plaats mee. Indien ze b.v. de belangrijke haven Seleucia aangeloopen hadden, dan was dat zeker door Lucas gemeld.

Met de kustvaart waren de zeelieden ook in die dagen goed bekend. Niet alleen dat ze de kusten kenden. Wisten waar veel water stond. Op de hoogte waren van klippen en ondiepten. Maar ook met eigenschappen van zee en stroomingen, met weersomstandigheden en periodieke winden wisten ze hun voordeel te doen.

In sub-tropische gewesten — waartoe ook de Middellandsche Zee behoort — doet zich in den zomer dagelijks het regelmatig verschijnsel van land- en zeewind voor. Om ongeveer 10 uur in den morgen komt een bries vanuit de zee naar het land. Deze zeewind is van 12 tot 2 uur het sterkst en gaat na 4 uur n.m. verflauwen. Dan wordt het stil. De zeewind is gaan liggen. De zon verdwijnt. Temperatuur van land en water nemen af. Deze afkoeling heeft — dank zij het grooter absorbatievermogen van het water — op het land sneller plaats dan op zee. Er ontstaat nu een soort botsing tusschen de temperatuur van den wal en die uit zee. De eerste is uit den aard sterker en de landwind slaat door. De koudere luchtstroom van het land heerscht tot den morgen. Dan rijst de zon weer. Het land is sneller verwarmd dan het water. Nu heeft het omgekeerde plaats. De sterkere luchtstroom vanuit zee overheerscht die van het land.

Van dit meteorologisch verschijnsel nu wisten reeds de zeevaarders uit de Oudheid een dankbaar gebruik te maken.

Zoo zijn de schepelingen waartoe Paulus behoorde in den morgen — voortgedreven door den zeewind — Sidon binnen geloopen en 's avonds met behulp van den landwind er uit gegaan. In dit verband is b.v. Hand. 16:11 merkwaardig.

„Van Troas afgevaren zijnde liepen wij recht naar Samotrace en den volgenden dag naar Neapolis."

Naar alle waarschijnlijkheid zijn ze in den avond van Troas vertrokken met den landwind. Nu naderen ze de kust van Europa. Het is nog nacht als ze bij het eiland Samotrace komen. Ze ankeren en wachten tot de zeewind in den morgen doorkomt en hen te hulp zal komen naar Neapolis — de voorhaven van Philippi.

Een andere plaats in de Handelingen die hier ook op wijst is hfst. 20:15:

„Van Mytelene afgescheept zijnde kwamen wij den volgenden dag tegenover Chios en des anderen daags legden wij aan te Samos".

Hieruit blijkt, dat ze het traject Mytelene—Samos niet in één etmaal kunnen doen. Een afstand van misschien 100 mijl. Ze varen tusschen Chios en den vasten wal. Den nacht blijven ze nog op zee en den volgenden morgen — geholpen door den zeewind — loopen ze Samos aan.

Wanneer de wind in volle zee ongunstig is kan men door dicht langs de kust te varen van land- en zeewind profiteeren. Vooral in den nacht maakte men in de Oudheid graag van den landwind gebruik omdat het de zee vlak maakt. Als „bij de winder" hebben de zeelieden kans gezien de reis voort te zetten.

Nog een ander verschijnsel heeft hen daarbij geholpen.

We bedoelen een driftstroom die vanuit den Atlantischen Oceaan als bovenstroom de Middellandsche Zee inkomt. Het stuwt voort langs de kusten van Noord-Afrika, Palestina, Syrië, Klein-Azië tot Kaap Chilidonion. Nu zoekt het de volle zee. Het buigt niet met de kust mee. Maar gaat benoorden Kreta langs tot aan de Spaansche kust. Om vervolgens naar het zuiden door de Straat van Gibraltar als onderstroom den Atlantischen Oceaan te bereiken.

Deze stroom nu is voor de opvarenden van het Adramytisch schip van belang geweest. Op sommige gedeelten heeft het een kracht van drie mijl. Mogelijk, dat het bij westewind een vaste gewoonte was op hun reis naar Klein-Azië van Palestina de kust te houden. Door den aanhoudenden westewind was de driftstroom des te krachtiger.

Het zoutgehalte der Middellandsche Zee, vooral van 't oostelijk bekken, is hooger dan dat van den Oceaan. Vandaar dat de stroom als „neer" — op 50 à 100 M. diepte — de Middellandsche Zee verlaat. Dit verschil in zoutgehalte heeft verschillende oorzaken, o.a. de geringe regenval en de groote verdamping in den zomer.

De mededeeling van Lucas „onder Cyprus heen" bewijst, dat we de zeevaart der Oudheid vooral niet primitief moeten denken als het gaat om de praktische kennis van zee en kusten. Zeker zou geen afdeeling van het Keizerlijke leger zich aan boord hebben vertrouwd, indien zij niet van een veiligen overtocht zoo goed als verzekerd was.

W. E. VAN POPTA.

3) Zahn, Apost. Gesch. II Hälfte, S. 830, noot 76.
4) Breusing, Nautik der Alten, S. 155.
5) Zahn, Apost. Gesch., II Hälfte, S. 820.
6) J. de Zwaan, Hand. der Ap., blz. 153.
7) G. Wielenga, Paulus, blz. 275.
8) Misschien kan men nog beter zeggen, dat Lucas voor alle dingen die hij onder aanwijzing van den Heiligen Geest beschrijft, belangstelling heeft.

OPVOEDING EN ONDERWIJS

De Leerlingenschaal.

Een zestal onderwijzers-vereenigingen, bij welke corporaties zoo ongeveer alle onderwijzers in ons land zijn aangesloten — Neutraal, Roomsch-Katholiek en Protestant gaan hier samen — hebben het noodig geoordeeld, zich met een adres tot de Regeering te wenden, waarin met den grootst mogelijken aandrang wordt verzocht, over te gaan tot een belangrijke verlaging van de leerlingenschaal. Ik meen daarop hier even de aandacht te moeten vestigen. Het onderwijs is in ons land gelukkig niet alleen voor de regeering een voorwerp van aanhoudende zorg geweest, maar de ouders zelf hebben zich door de geheele geschiedenis van het onderwijs heen steeds met het onderwijs bemoeid. Een schitterend bewijs daarvan is het geheele bijzonder onderwijs, dat nu reeds twee derde deelen van de schoolbevolking verzorgt. En het kan aan de meelevende ouders niet ontgaan zijn, dat aan menige school het onderwijs, en vooral de opvoeding, in heel wat slechter conditie zijn gekomen. Wanneer men toch hier en daar scholen vindt met 48, 56, 60, zelfs 70 leerlingen in een klas, dan behoeft daar voor velen niets bij gezegd te worden. Dat deze toestanden niet veel meer algemeen voorkomen en daardoor hun afkeuring vinden, moet grootendeels worden toegeschreven aan de omstandigheid, dat de werkelijke toestand wordt gecamoufleerd door den arbeid van den kweekeling met akte. Eén der Hoofdinspecteurs schrijft in het Jaarverslag over 1935, „dat bijna al de Inspecteurs met groote zorg vervuld zijn over den toestand van ons lager onderwijs, zooals die bezig is zich te ontwikkelen." Wie dit leest, voelt, hoe veel te meer aandacht deze zaak verdient, nu sedert het einde van het jaar, waarover dit verslag loopt, de leerlingenschaal nogmaals verhoogd is en het proces van de afvlociïng der boventallige leerkrachten nagenoeg voltooid is. Beide maatregelen beteekenen: nog verdere overlading der klassen; nóg meer „camouflage" door middel van kweekelingen; strenger tucht; minder opvoeding; minder individueele toewijding betoond aan ieder der leerlingen; in één woord: minder „sfeer" in de klassen, waardoor onze scholen een reputatie als opvoedings-inrichting, zoowel als onderwijs-instituut verworven hadden.

Ook mag gewezen worden op de vrij veel voorkomende omstandigheid, dat niet voor ieder kind de door de wet geëischte 3,6 m³ ruimte aanwezig is, wat voor den gezondheidstoestand en voor de lichamelijke ontwikkeling der kinderen schadelijke gevolgen moet hebben. Ik meen dan ook, dat hier een landsbelang op het spel staat.

Daar komt nog iets bij. Door de verschillende maatregelen van de regeering is het surplus van beschikbare arbeidskrachten voor het onderwijs onrustbarend groot. Er is dus werk en er zijn werkkrachten. Daarom is de hoop van de onderwijsmenschen er op gevestigd, dat, nu er allerwege opleving en financiëel herstel valt waar te nemen, het onderwijs mee op korten termijn in een belangrijke verbetering mag deelen. En dan komt allereerst de leerlingenschaal in aanmerking. Voor het peil van het onderwijs, voor de opvoeding van de kinderen stuk voor stuk, voor den gezondheidstoestand van de kinderen is dat van belang, terwijl dan meteen bereikt wordt, dat de jonge garde van de onderwijzers weer weet, dat er bij het levenswerk, dat ze gekozen hadden, nog een toekomst daagt.

Gelukkig is de mensch, die in het werk, dat God hem heeft gegeven, met geestdrift mag bezig zijn. Dat geldt wel dubbel bij geestelijk werk. Wee, wie daar al zuchtend moet zaaien. God heeft ook hier, naar het woord van Augustinus, den blijmoedigen gever lief. Laten onze onderwijzers en onze onderwijzesessen zulke blijmoedige gevers kunnen zijn, mede door de trouwe zorgen van de ouders en van de overheid.

Gr. G. MEIMA.

ZENDING EN EVANGELISATIE

Het Mysterie der godzaligheid. [1])

I.

> En buiten allen twijfel, de verborgenheid der godzaligheid is groot: God is geopenbaard in het vleesch, is gerechtvaardigd in den Geest, is gezien van de Engelen, is gepredikt onder de heidenen, is geloofd in de wereld, is opgenomen in heerlijkheid. 1 Tim. 3:16.

1o. Hoe in Hem de schepping is behouden.

Geliefden in den Heere Jezus Christus!

Wij vierden ons Kerstfeest. Een christelijk feest, zeggen we. Maar, als we dat zoo zeggen, dan hebben we eigenlijk door de ongeloovige wereld ons den weg laten voorschrijven. Want Kerstfeest is maar niet een christelijk feest, doch het is een feest der gansche schepping. In het Kerstfeit zijn hemel en aarde, mensch en engel, ja God en de wereld betrokken; en binnen dit verbandsgeheel de christen ook. Want het Kerstfeit is de komst van den Middelaar Gods en der menschen, in Wien God Zijn werkstuk: mensch en engel en dier, hemel en aarde, met Zich verzoent.

Dit is door den zendeling Paulus gezien en gezegd. Hij is geen „zendingsman" in den engeren zin des woords. Neen, hij is in zijn zendingsarbeid allereerst de man van de godzaligheid gebleven, die uit het mysterie der godzaligheid leefde. En in dat mysterie heeft ook de zending een plaats. Niet de eerste plaats, en niet de tweede plaats; neen: óók een plaats. Uit het mysterie der godzaligheid komt ook de zendingsarbeid van Paulus voort. Maar — en het heeft z'n nut, indien we elkander dit vanavond met nadruk zeggen — het mysterie der godzaligheid komt niet uit den zendingsarbeid voort, en valt niet met dien arbeid samen.

Wat nu aan het mysterie der godzaligheid de verborgenheid is, welke de apostel in onzen tekst op het oog heeft, zullen we voorloopig nog laten rusten. We beginnen met te lezen, wát dit mysterie eigenlijk is. We kunnen onzen tekst, verduidelijkt, aldus lezen: Groot is het mysterie der godzaligheid; want, nietwaar: God is geopenbaard in het vleesch enz.

Zie nu goed toe. Het allereerste is: „God is

1) Dr S. U. Zuidema heeft indertijd in de Geref. Kerk te Delft het Woord bediend ter aanvaarding van zijn ambt als „missionair dienaar des Woords". Eenige hoorders van de preek spraken den wensch uit, dat zij zou worden gepubliceerd; Dr Zuidema wilde aan dat verlangen wel voldoen, en zoo wordt ze hier opgenomen. — Redactie.